

Laicyzm w Europie - model Francji. Relacja z dyskusji panelowej

Autor tekstu: **Nina Sankari**

12.3.2008 w Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego odbyła się dyskusja panelowa na temat „Laicyzm w Europie – Model Francji” w ramach cyklu debat „Państwo Boże” organizowanych przez Austriackie Forum Kultury w Warszawie i Katedrę Erazma z Rotterdamu Uniwersytetu Warszawskiego. Współorganizatorami dyskusji były Ambasada Francji i Instytut Francuski w Warszawie.

Uczestnikami panelu byli:

Jean Baubérot — Profesor Historii i Socjologii Laicyzmu w Ecole Pratique des Hautes Etudes na paryskiej Sorbonie. Po wielu latach kierowania katedrą „Historii i socjologii protestantyzmu” (1978-1990), założył katedrę „Historii i socjologii laicyzmu” (1991). Jest współautorem "Międzynarodowej deklaracji na temat laicyzmu, która została podpisana przez 250 akademików z 30 krajów. Autor licznych publikacji poświęconych socjologii religii i laicyzmu, m. in.: *La laïcité quel héritage? De 1789 à nos jours* (Laicyzacja - jakie dziedzictwo? Od 1789 roku do naszych dni), *Histoire du protestantisme* (Historia protestantyzmu), *L'intégrisme républicain contre la laïcité* (Integryzm republikański przeciwko laicyzacji), *Histoire de la laïcité en France* (Historia laicyzacji we Francji).

Dr Tadeusz Szawiel - Instytut Socjologii UW, Zakład Metodologii Badań Socjologicznych, prezes Zarządu fundacji „Instytutu Badań nad Podstawami Demokracji”, członek redakcji „Civitas”, członek Zespołu eksperckiego ds. Aksjologicznych Podstaw Konstytucji przy Rzeczniku Praw Obywatelskich, uczestnik [spotkania w Lucieniu](#) z Prezydentem L. Kaczyńskim.

Anna Blumsztajn, Fundacja Rozwoju Dzieci im. Jana Amosa Komeńskiego

Tomasz Rowiński - doktorant w Instytucie Stosowanych Nauk Społecznych UW (Historia Idei), wiceprezes zarządu fundacji Europa Nadziei, pracuje w Centrum Myśli Jana Pawła II.

Dyskusja zgromadziła ponad 80 osób, w tym wielu przedstawicieli młodzieży studenckiej. W spotkaniu udział wzięli także przedstawiciele ambasad Austrii i Francji, w tym ambasador Austrii i Attache Kulturalny Francji w Warszawie.

Prof. Baubérot w wystąpieniu wprowadzającym przedstawił historię laicyzmu we Francji od Rewolucji Francuskiej po dzień dzisiejszy, wyróżniając w niej 3 etapy związane z Rewolucją Francuską i epoką napoleońską, z laicyzacją szkoły publicznej i Ustawą o rozdziale Kościołów od Państwa z 1905 r. oraz okresem po 1968 r. związanym z kontestacją antyinstytucjonalną, upadkiem muru berlińskiego i pierwszą aferą chustową. Profesor podkreślił wpływ zamachów terrorystycznych z 2001 r. na zmianę nastrojów religijnych społeczeństw. Wymienił trzy elementy składowe laickości: wolność sumienia, rozdział kościołów od państwa (nieuznawanie i niefinansowanie żadnej religii) i równość kościołów (wyznań). Wyróżnił cztery modele państw europejskich ze względu na stosunki państwo-kościół, plasując Polskę w grupie krajów, w których rozdział kościołów od państwa zagwarantowany jest tylko formalnie [1]. Model laickości we Francji Prof. Bauberot określił jako „republikańską religię obywatelską” (*religion civile républicaine*), która zdaniem Profesora Bauberota, przeżyła się i nie odpowiada wyzwaniom współczesności. Występując przeciwko państwowemu antyklerykalizmowi, profesor opowiada się za przededefiniowaniem pojęcia laickości i oparciem go na zgodzie stron („reconciliation”) na podobieństwo kontraktu społecznego J.J. Rousseau.

Wypowiedź dr. Tadeusza Szawiela, która, jak należy sądzić, miała odnosić się do tematu dyskusji w realiach polskich, dotyczyła religijności Polaków. Przywołując wymienione przez prof. Baubérota trzy elementy składowe laickości, stwierdził on, że muszą one zostać „przełamane przez polską historię”, co ma wpływ na realizację zasady wolności sumienia (oraz pozostałe składowe laickości) w kontekście 95-procentowej większości katolików w społeczeństwie polskim. Zdaniem dr. Szawiela czynnikiem wpływającym na poziom religijności jest kraj pochodzenia. Osoba urodzona w Polsce ma 95% szans na to, że będzie osobą religijną. Wyróżniając dwa modele ewolucji religijności chrześcijańskiej - w Europie (spadek w wyniku sekularyzacji) i w Ameryce (poziom religijności utrzymujący się na stałym poziomie), wskazał na Niemcy, które przeszły w ostatnim czasie ewolucję od społeczeństwa, które odeszło od wiary do społeczeństwa, które „ponownie chce wierzyć”. Na zakończenie dr Szawiel wyraził z troską, czy w Polsce uda się zrealizować model amerykański tak, by Polska pozostała

religijna i katolicka.

Anna Blumsztajn, która spędziła 15 lat we Francji, porównywała swoje doświadczenia z laickiej republikańskiej szkoły publicznej (oraz przedszkola) z realiami polskimi, ukazując wysoki stopień laicyzacji procesu edukacyjnego we Francji w korzystnym świetle. Była także jedyną panelistką, która w tym kontekście opowiadała się po stronie francuskiego modelu laickości.

Tomasz Rowiński zaprezentował się jako gorący obrońca Kościoła katolickiego. Przedstawił on proces laicyzacji we Francji jako historię okrucieństw i zbrodni popełnionych na przedstawicielach Kościoła katolickiego. Jedną z zasadniczych myśli wystąpienia Tomasza Rowińskiego było stwierdzenie, że etyka może mieć wyłącznie religijne źródło.

Po wystąpieniach panelistów moderatorzy zaprosili publiczność do zgłaszania komentarzy i zadawania pytań nieprzekraczających 1 minuty. Trzy osoby z sali zabrały głos, jedna wygłaszając komentarz i dwie zadając pytania.

Jako przedstawicielka PSR zabrałam głos wyrażając, z jednej strony zadowolenie, że debata na temat laickości ma w ogóle miejsce w Polsce, a drugiej — żal, że skład uczestników panelu nie gwarantował możliwości przeprowadzenia pełnowartościowej dyskusji. Od pana Rowińskiego, obrońcy Kościoła katolickiego po prof. Bauberota, stronnika tzw. laickości inkluzywnej (*laïcité inclusive*), często wymiennie określanej jako tzw. laickości otwartej, polegającej m.in. na uznaniu przez państwo kościołów (w tym również manifestacji symboli religijnych w przestrzeni publicznej), a także zastępującego pojęcie *laickości* pojęciem *paktu laickiego* (co sugeruje rewizję ustawy z 1905 r. i możliwość niekończących się renegocjacji w zależności od układu sił religijnych w państwie), wśród panelistów zabrakło obrońcy francuskiego modelu laickości *tout court*, takiego jak np. filozof Henri Pena-Ruiz czy inni członkowie Fundacji 2 Marca. W sprawie statystyki przedstawionej przez dr. Szawiela zadałam pytanie (retoryczne), czy statystyka, nawet jeśli dotyczy 90%, poza tym, że nie świadczy o jakości religijności, usprawiedliwia relatywizowanie zasady wolności sumienia.

Ponadto zadano z sali dwa pytania: jedno dotyczyło braku w ustawie z 2004 r. zakazu noszenia chust na wyższych uczelniach, a drugie — laickości w Turcji.

Paneliści udzielili krótkich odpowiedzi, przy czym uznano, że problem laickości w Turcji zasługuje na oddzielną debatę. Podjęta przez moderatora próba zachęcenia do dyskusji panelowej i sformułowania konkluzji nie powiodła się i spotkanie zostało zamknięte.

W ocenie spotkania trudno powstrzymać się od wyrażenia opinii, że było ono bardzo rozczarowujące, zarówno pod względem wspomnianej już wyżej niereprezentatywności składu panelistów, jak jej poziomu. Niestety należy stwierdzić, że szczególnie zawiedli polscy paneliści. Dr. Szawiel niewiele miał na temat laickości do powiedzenia, mieszając w swojej analizie religijności pojęcia sekularyzacji i laickości oraz relatywizując zasadę wolności sumienia. Pan Rowiński utożsamiał laicyzm z antyklerykalizmem i przyznawał religii wyłączność do stanowienia norm moralnych. Ta ostatnia, fundamentalistyczna w swej istocie idea, nie spotkała się, z wyjątkiem łagodnej kontrargumentacji ze strony Anny Blumsztajn, ze sprzeciwem panelistów. Publiczność, z kolei, nie miała czasu, żeby się w tej sprawie wypowiedzieć.

Nie bez znaczenia jest też fakt, że żaden z panelistów nie określił się jako osoba bezwyznaniowa, a dwóch z nich jest związanych z konkretnymi wyznaniem: Tomasz Rowiński członek katolickiej Wspólnoty Błogosławieństw i Jean Baubérot, związany z Federacją Protestantów Francji. Wprawdzie religijność w niczym nie przeszkadza laickości (o czym zdawali się nie wiedzieć niektórzy paneliści), to jednak pominięcie w panelu przedstawiciela niewierzących było nieuzasadnione.

Po tej, nie pierwszej już zresztą, dyskusji na ważne tematy światopoglądowe, do której nie zostali zaproszeni przedstawiciele środowisk ateistów, agnostyków i niewierzących, nasuwa się wniosek, że konieczna jest bardziej aktywna postawa tych środowisk. Musimy być obecni tam, gdzie toczą się ważne debaty, często z udziałem młodzieży, chociażby po to, żeby przeciwdziałać ich zdominowaniu przez grupy o orientacji proklerykalnej lub konformistycznej. Powinniśmy także konsekwentnie starać się o udział ekspertów z naszych środowisk jako panelistów w konferencjach poświęconych zagadnieniom światopoglądowym.

Przypisy:

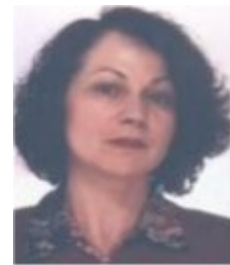
[1] Zgodnie z prawem w Polsce nie obowiązuje rozdział Kościoła od państwa, który

został zastąpiony w Konstytucji RP z 1993 r. przez zasadę autonomii i wzajemnej niezależności: Art. 25 ust. 3 "stosunki między państwem a kościołami i innymi związkami wyznaniowymi są kształtowane na zasadach poszanowania ich autonomii oraz wzajemnej niezależności każdego w swoim zakresie, jak również współdziałania dla dobra człowieka i dobra wspólnego".

Nina Sankari

Magister filologii rosyjskiej po studiach w b. ZSRR, magister języka i cywilizacji francuskiej po studiach na Sorbonie, uczyła francuskiego w College St. Elie w Libanie. Wiceprezes Polskiego Stowarzyszenia Racjonalistów.

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 13-03-2008)

[Oryginał..](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,5782) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,5782>)

Contents Copyright © 2000-2008 Mariusz Agnosiewicz
Programming Copyright © 2001-2008 Michał Przech

Autorem tej witryny jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.
Właścicielem witryny są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tej witryny i jakiegokolwiek ich części.

Wszystkie strony tego serwisu, wliczając w to strukturę katalogów, skrypty oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tej witryny oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tej witryny i nie korzystać z jej zasobów.

Informacje zawarte na tej witrynie przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów serwisu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na witrynie. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych serwisu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl